

G. Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, Cluj-Napoca 1979, 273 stran, 40 obrázků v textu, 27 příloh mimo textovou část a německé resumé.

Monografie vychází jako čtvrtý svazek Bibliotheca Musei Napocensis a je věnována neolitu Banátu. Kniha se skládá z pěti kapitol, ve kterých se hodnotí současný stav výzkumu neolitického období tohoto území. Jako nejdůležitější se jeví kapitoly II. a III., kde autor podává informace o jednotlivých kulturách s velmi podrobným rozбором archeologických pramenů a jejich chronologickým postavením.

V prvé kapitole nás autor seznamuje s obecnou problematikou. Soustřeďuje se na geografické vymezení Banátu — část na území Jugoslávie a část rumunská. Důležitou částí této kapitoly jsou pasáže věnované dějinám archeologického bádání v prostoru Banátu. Uvádí první průkopníky v archeologii a přibližuje klasičké archeologické lokality. Na základě nejnovější periodizace dochází G. Lazarovici k závěru, že neolit Banátu se v podstatě dělí na dvě velká období: časný neolit a neolit vrcholný. Obě období mají odlišnou dobu trvání a dynamiku vývoje.

Druhá kapitola je věnována nejstarší neolitické kultuře starčevsko-kriššské. Autor provedl rozbor keramických tvarů a na příslušných přílohách stanovil základní výzdobné motivy. Tímto způsobem získáváme ucelený přehled o jednotlivých prvcích a motivech na nejstarší neolitické keramice a lze z nich vycházet při různých srovnáních u časově blízkých kultur. V těchto přílohách se skrývá mnoho píle a nutno v nich vidět přínos velkého významu. Kromě rozboru keramiky věnuje autor náležitou pozornost sídlištním jednotkám. Zabývá se též hodnocením předmětů z kamene, hlíny, kosti a mědi. G. Lazarovici se též zabývá problematikou epipaleolitické lepensko-virské kultury a pokládá její nejmladší vývojové fáze za současné se starčevsko-kriššskou kulturou. Dále provádí synchronizaci s časově blízkými kulturami v sousedství.

V následující kapitole vyhodnocuje autor vrcholné období neolitu, které reprezentuje především vinčanská kultura. Stejně jako v předchozí kapitole zachycují jednotlivé přílohy podrobné rozборы materiálové náplně jednotlivých kultur tohoto období. Opět je zde do detailů vyhodnocena výzdoba na keramice a dále jsou stanoveny a zobrazeny keramické třídy. V monografii upřesňuje autor pozice jednotlivých kultur vrcholného neolitu a jejich vlivů. Dochází k upřesnění terminologie, neboť při stanovení vývojových fází vinčanské kultury došlo k vytváření mnoha místních skupin. Při analýze vinčanské kultury používá autor chronologie V. Milojčiće s propracováním některých vývojových fází, především fáze A. Pozornost zaměřuje na sídlišť a jejich vlastní uspořádání, včetně sídelních jednotek — domů. Při hodnocení vinčanské keramiky vytvořil G. Lazarovici osm keramických typů, u nichž pak určil varianty. Zde stanovil poněkud odlišnější terminologii pro členění keramiky ve srovnání s prací V. Podborského a kolektivu (Numerický kód moravské malované keramiky, Brno 1977). Detailní rozbor keramiky a její výzdoby je přínosem pro poznání této části archeologických pramenů a má značný význam pro postupné vytvoření jednotného názvosloví, o které zajisté moderní archeologie usiluje. Zvláštní pozornosti zasluhuje členění vinčanské kultury do příslušných fází s poukázáním na synchronizaci se sousedními kulturami. Další významnou kulturou vrcholného neolitu Banátu je kultura bukovohorská a potiská. Počátky eneolitu jsou pak spojeny s kulturami tiszapolgárskou a saluťskou, u nichž stejně jako u vinčanské kultury provedl autor pečlivou analýzu pramenů hmotné kultury s náležitým vyobrazením v příloze. Tato část představuje těžší práci a bude sloužit jako dobrý podklad pro srovnání materiálové a výzdobné náplně s příbuznými kulturami. Též umožní blíže poznat rozmanitost známých kultur v prostoru Banátu.

Ve IV. kapitole shrnuje G. Lazarovici svoje poznatky z pečlivého rozboru pramenů hmotné kultury v době neolitické a eneolitické v důležité části Balkánu, kterou nesporně Banát je. Správně podotýká, že Banát tvoří důležitý most mezi Balkánským poloostrovem a východní částí střední Evropy. Zde se setkávaly různé kulturní projevy a ovlivňovaly další vývoj v průběhu neolitu i v jiných epochách pravěku.

Pátá kapitola obsahuje soupis neolitických lokalit, kde jsou informace o historii archeologických výzkumů, stratigrafii, hlavní údaje o důležitých nálezech, kulturním zařazení a pod.

Závěrem můžeme říci, že práce přinesla důležité poznatky o neolitické a eneolitické epoše Banátu. Především pasáže, ve kterých je proveden podrobný rozbor památek hmotné kultury, si vyžádaly od autora mnoho úsilí. Čtenář tak získal dobrý přehled o keramické náplni jednotlivých kultur Banátu, stejně jako poznatky o formách vý-

zdoby a statistickém vyhodnocení nejrůznějších jevů, projevujících se v materiálové náplni sledovaných kultur. Monografie představuje hodnotnou práci a svědčí o kvalitní činnosti rumunských archeologů.

Pavel Košťálek

Milan Lička—Miroslav Bareš, Antropomorfní nádoba lengyelské kultury z objektu č. VI/30 z Buštěhradu, okr. Kladno. Příspěvek k exaktnímu studiu neolitické keramiky, Sborník Národního muzea, řada A — Historie, XXXIII (1979), č. 2—3, 80 stran (včetně německého resumé), 14 tabulek v textu, 9 kresebných tabulek, 8 grafů, 2 mapy, 8 fototabulek.

Během tří let máme opět možnost seznámit se na stránkách Sborníku Národního muzea v Praze s další prací autorské dvojice Milana Ličky a Miroslava Bareše, která předkládá zajímavé výsledky mezioborové spolupráce archeologie s přírodními vědami. V uvedeném díle jde o vhodnou kombinaci postupů, neboť rozbor otázek spojených s problematikou nálezu antropomorfní nádoby svodínského typu z objektu č. VI/30 z Buštěhradu, okr. Kladno je v současné době vzhledem k neúplným nálezovým okolnostem pouze z archeologického hlediska nedostačující. Při konfrontaci se proto již archeologie neobejde bez pomoci fyzikálně chemických analýz.

Podnětem ke vzniku práce bylo řešení vzájemného vztahu mladoneolitické kultury s vypíchanou keramikou a kultur lengyelského okruhu, přičemž při komplexním studiu starších archeologických pramenů z muzejních fondů se autoři snažili o exaktnější výpověď. Autorem kapitol 2, 3, 4.1 a 7 je M. Lička, kapitoly 4.2 až 4.9 a 6 je M. Bareš, zbývající jsou společným dílem.

V úvodu do problematiky jsme informováni o torzovitosti nálezů a nálezových zpráv o obj. č. VI/30 z Buštěhradu. Menší váha je přikládána osobní výpovědi nálezece, preferovány jsou písemné záznamy. Poté následuje detailní verbální popis nálezů, použité zkratky jsou vysvětleny. Bohatost poznámkového aparátu svědčí o dokonalé znalosti literatury v daném problému.

Pro datování celku mají význam stopy červené a žluté malby, které se dochovaly na zlomku kultovního předmětu a na části keramického tvaru. Z uvedeného souboru nálezů obj. č. VI/30 z Buštěhradu byly obezřetně vyčleněny fragmenty, které by patřily jedné antropomorfní nádobě. Po soupisu analogických nálezů z Československa, Maďarska a Rakouska (Aszód, Eggendorf am Walde, Jaroměřice n.R., Nitrianský Hrádok, Svodín a Unterpullendorf) autoři dospívají k závěru, že zlomky jsou z antropomorfní nádoby pravděpodobně svodínského typu. Datují ji do staršího vývojového stupně malovaných kultur lengyelského okruhu. Otevřeným problémem při rekonstrukci antropomorfní nádoby zůstává umístění nožek. Oba badatelé se přidržují rekonstrukce J. Neustupného z r. 1950.

Mezi vlastními antropomorfními nádobami, nádobami s antropomorfními atributy a s antropomorfním dekorem byla nádoba z Buštěhradu zařazena ke svodínskému typu, který náleží do skupiny nádob s antropomorfními atributy. Jejich funkce by mohla být spojena i s pohřbním ritem. V kolekci nálezů z obj. č. VI/30 je zastoupen i další zajímavý tvar — model stoličky nebo křesílka. Naskytá se domněnka, že díky těmto předmětům tu jde o nález objektu neprofánního charakteru.

V souvislosti s jeho časovým zařazením je odkazováno na četné případy ze širší oblasti Balkánu, avšak nádoby s antropomorfními atributy svodínského typu se prozatím váží na lengyelský okruh, třebaže v jeho rámci netvoří jedinou skupinu antropomorfních nádob.

Další materiál ze zkoumaného objektu představují keramické zlomky lengyelského a lengyeloidního charakteru, které autoři paralelizují se starším stupněm MMK. Do souboru patří také fragmenty vypíchané keramiky, vápencová perla, pískovcový brousek a zlomek broušeného kamenného nástroje. Vypíchaná výzdoba je tvořena drobným a středně velkým střídavým dvojpíchem, i když se vyskytnou také oválné vpichy uspořádané do tří, čtyř a pěti řad. Materiál kultury s vypíchanou keramikou byl proto datován do fáze IVA (první polovina mladého stupně uvedené kultury). Tím by byla do jisté míry vyjádřena vzájemná časová pozice obou kultur.